

No: 1356 – Mahreç İşareti

HAKKÂRİ KİLİMİ

Tescil Ettiren

HAKKÂRİ TİCARET VE SANAYİ ODASI

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 10.06.2022 tarihinden itibaren korunmak üzere 16.05.2023 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 1356
Tescil Tarihi	: 16.05.2023
Başvuru No	: C2022/000183
Başvuru Tarihi	: 10.06.2022
Coğrafi İşaretin Adı	: Hakkâri Kilimi
Ürün / Ürün Grubu	: Kilim / Halılar ve kilimler
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Hakkâri Ticaret ve Sanayi Odası
Tescil Ettirenin Adresi	: Pehlivan Mah. Kayacan Cad. Merkez HAKKÂRİ
Coğrafi Sınır	: Hakkâri ili
Kullanım Biçimi	: Hakkâri Kilimi ibaresi ve mahreç işareti amblemi, ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında, Hakkâri Kilimi ibaresi ve mahreç işareti amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Hakkâri Kilimi; yüksek yaylalarda beslenen koyun ve kuzu yünlerinden elde edilen iplerden dokunan kilimlerdir. Yörede geleneksel olarak her yıl düzenlenen “Kuzu Kırpm Şölenlerinde” kırılan yünler yıkanıp tarandıktan sonra kirman ile tek kat eğrilerek iplik haline getirilip kilim yapımında kullanılır.

Hakkâri Kiliminde çok kullanılan renkler kırmızı, bordo, lacivert, kahverengi, siyah ve beyazdır. Yeşil, sarı ve mavi renkler ise tali renkler olarak kullanılır.

Hakkâri’de Kilim dokumada çeşitli dokuma teknikleri kullanılırken genelde ilikli dokuma tekniği tercih edilir. Bunun yanı sıra çözü iplikleri arasından her motif için bir alt bir üst gidip gelen atkı iplikleri yanında, motif sınırlarını belirleyen kontrast renkte sınır atkısı ipliği ile sarma tekniği de uygulanır.

Hakkâri Kiliminde genellikle, 1 dm²’de çözgü sıklığı 38 – 42 arasında ve 230 motif atkısı ip bulunur.

Hakkâri Kilimi yaygı amaçlı üretilmesinin yanı sıra koltuk takımı, yelek vb. giysi yapımında, pano, minder, koltuk örtüsü takımı vb. kullanım amaçlı olarak da üretilir. Dokunacak ürün türüne ve kullanım alanına göre farklı özellikteki ipler de tercih edilebilir. Dokumaların eni ve boyu ürüne bağlı olarak değişebilir.

Hakkâri Kilimi yörenin ekonomisinde ve geleneklerinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı bulunur.

Üretim Metodu:

Hakkâri Kilimi demir dikey tezgâhlarda tek parça olarak genellikle ilikli dokuma tekniğinde üretilir. Dokuma tekniğinde, motiflerin bulunduğu belirli alanlarda, renkli atkı ipliği çözgülerin bir altından bir üstünden geçerek bir başka motifin sınırına kadar gider ve buradan döner. Böylece aynı renkteki atkı iplikleri çözgü ipliklerinin arasından kendi desen alanında gidip gelerek motifleri oluşturur. Uygulanan motifin bir tarafından diğer tarafına açılan ağızlıktan atkı ipliği geçirildikten sonra atkılar bol bırakılarak kirkitle aşağıya doğru vurularak sıkıştırılır. Bu nedenle atkı iplikleri çözgü ipliklerini kapatır. Kilim dokumalar çözgü iplikleri arasından geçen atkı ipliklerinin belirli motif alanlarında gidip geri dönerken, farklı renklerdeki motiflerin birleşme yerinde oluşturdukları görüntüye ve uygulanan tekniğe göre isimlendirilirler.

Genellikle ilikli teknikle dokunan Hakkâri Kiliminde ilmekler zincir çekme (konturlama) yoluyla yok edilir. Zemin motifleri dikey, yatay ya da diagonal olarak sıralanır. Ana motifler peş peşe ya da yan yana birkaç kez tekrarlanır. Motif bilgileri aşağıda yer almaktadır.

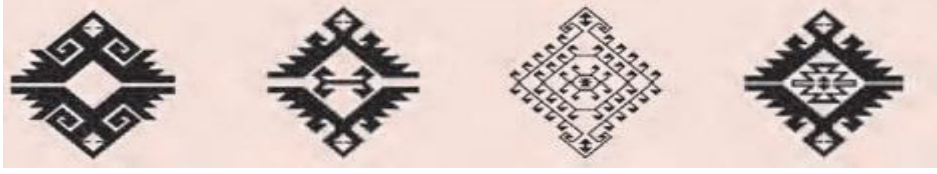
Akrep Motifi

Kötülüklerden ve dışardan gelebilecek tehlikelerden korunmak amacıyla yapılan zemin motifidir.



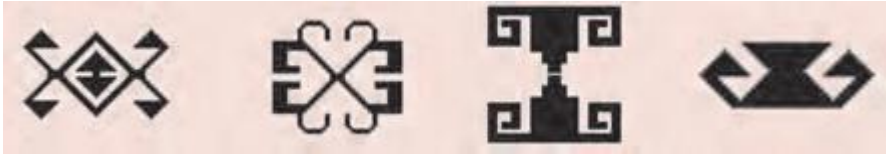
Sarya'nın Gülü (Eli belinde) Motifi

Sarya coğrafi sınırda sık kullanılan bir kadın ismidir. Bu motifin yöredeki bir başka ismi "eli belinde"dir. Anadolu'nun farklı yerlerinde "gelin kız", "kâküllü kız", "çocuklu kız" olarak adlandırılır. Analık, doğurganlık, mutluluk, neşe, saadet, uğuru simgeler.



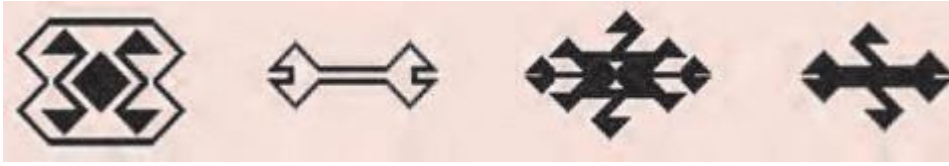
Koçboynuzu Motifi

Bereket, kahramanlık, güç, erkeklik sembolü olarak kullanılır. Koçboynuzu adının yanı sıra; "boynuzlu yanı, koçlu yanı, gözlü koç ve koçbaşı" olarak da adlandırılır.



Kurtağzı Motifi

İyimserliğin ve korunmanın simgesi olan bu motif, kurdun karanlıkta görebilme yeteneğine sahip olmasından dolayı ışığı ve güneşi simgeler. Ayrıca yiğitlik, doğru sözlülük, güvenlik, bereket, kahramanlık, güç ve erkeklik sembolü olarak da kilimlerde yer alır. Bordürle zemin arasına koruyucu bir motif olarak yerleştirilen bu motif, zeminler arasındaki renk farkına dekoratif ve estetik bir görünüm kazandırır. Zeminde ana motif tamamlayıcı unsur olarak kullanılır.



Küpe Motifi

Genç kızın evlilik isteğini dile getirir. Özellikle gelinlik çağına gelmiş genç kızların kendileri için dokumuş oldukları çeyizlik kilimlerde küpe motifi sıkça görülür. Küpe motifi genellikle bordürde kullanılır. Bazen de zemine seyrekleştirilerek kullanılır.



Cengel Motifi

Kötü gözün etkisini yok etmek amacıyla kullanıldığı gibi, zıt ve farklı kavramları, düzlemleri hatta odakları birleştiren hareketleri de simgeler. Evlilik ve bereket motifleriyle de bağlantılıdır.



El, Parmak, Tarak Motifi

Coğrafi sınırdaki “Lapik” (eldiven) ya da “Tiyari” olarak adlandırılan el, parmak, tarak motifleri kuvvet, kudret ve hükmetme gücünü simgeler. Bu motifler Anadolu’da “Pençe-i Ali Aba”, “Fatma Ana Eli” veya “Meryem’in Eli” gibi isimlerle tanımlanır.



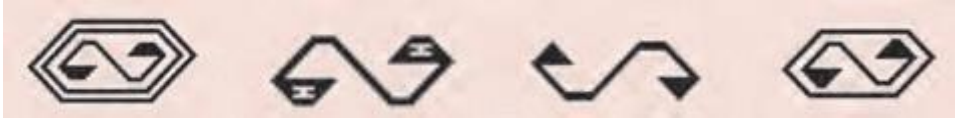
Bereket Motifi

Bereket ve uğur sembolleri sonsuz mutluluk isteğini ifade eder. Koç, boğa, geyik gibi bazı hayvanlar, ağaçlar, bazı bitkiler, sular, dağlar ve doğada bulunan bazı varlıklar uğur ve bereketi simgeler. Doğum ve çoğalma ile ilgili olan bereket motifi, yaşamın temeli olan kadın ve erkek ilişkisi ile doğanın yeniden canlanmasını ifade eder.



Simkubik Motifi

Anlamı “gelin topuğu, güzel topuk” olarak bilinir.



Yılan Tarağı (Şahmari) Motifi

Kuvveti, ölümsüzlüğü, sonun başlangıcını, dünyanın yaratılışını simgeler.



Yıldız Motifi

Hakkâri Kiliminde zemin ve bordürde yıldız motifi etrafında bulunan kol sayılarına göre farklı anlamlar taşırlar. Beş kollu yıldızlar mükemmelliği, altı kollu yıldızlar evliliği, yedi kollu yıldızlar gökkuşağını ifade eder.



Su Yolu Motifi

Su, yeniden doğuşun, bedensel ve ruhsal temizliğin, yaşamın, akışkanlığın ve sürekliliğin, bereket, soyluluk, bilgelik, saflık ve erdemi simgeler. Su hayatın, arınmanın ve yeniden doğumun gerçekleştiği yerdir. Su hem yaşamın hem de ölümün kaynağıdır.



Muhabbet Kuşu Motifi

Kuş motifi mutluluk, sevinç, sevgi, aşk bazen de ölen kişinin ruhu gibi çeşitli anlamlar taşır. Kuş kadın ile özdeşleşen kuş ögesi, özlemi ve haber beklentisini anlatır. Kuvvet ve kudreti simgelediği gibi ölümü de simgeler.



Pıtrak Motifi

Nazarın etkisini yok etmek amacıyla kullanılan bu motif Anadolu'da pıtırdak, bıtrak gibi isimler almıştır.



Göz, Nazar, Muska Motifleri

Göz, nazar ve muska motifleri kötü bakışlardan korunmak, onları uzaklaştırmak amacıyla dokunur.



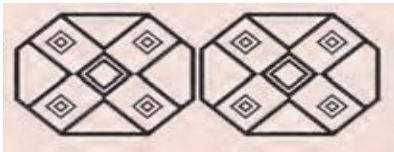
Keçi İzi Motifi

Avcılığı, üretkenliği ve yiğitliği simgeler. Keçinin kardaki izinden esinlenerek üretilmiş bir motiftir.



Rüzgârgülü (Çarkıfelek) Motifi

Feleğin çarkını ifade eden bu motif bordürlerde yer alır.



Kedi Kulağı Motifi

Nazardan korunmak, kötülükleri uzaklaştırmak amacıyla kullanılan bir motiftir.



Kelebek Motifi

Özgür olma, hür olma isteği anlamını içerir.



Ev Motifi

Aileyi, birlik ve bütünlüğü simgeleyen ev motifidir. Zemin süslemesi olarak kullanılır.



KİLİMLER

Canbezar Kilimleri (Can usandıran):

Motiflerin, ahenk içinde ve simetrik olarak bir araya getirilmesi ustalık becerisi gerektirir. Coğrafi sınırın geleneksel motiflerinin belli başlılarındandır.



Hevçeker Kilimi:

Hevçeker "Nadide, kendine özgü, özenilen" anlamına gelir. Kilimlerde genellikle, örümcek veya ejderha motifi yer alır.



Gülsivan Kilimi:

Kenarları sağ ve sol tarafta yukarıdan aşağıya zikzak çizerek orta yerdeki koçboynuzlarını bölümler veya gruplar halinde ortaya toplar. "Çoban Gülü" anlamına gelir.



Gülçin Kilimi:

Gülçin "Gül Derleme, Gül Desteleme" anlamına gelir. Genelde değişik renklerden oluşan bal peteği gibi altıgen motiflerin birbirlerine bir çizgi ile bağlanmak suretiyle her biri değişik renklerden oluşur.



Sine:

Motifleri genellikle böcek ve çeşitli bitki türlerinden oluşur.



Kesneker:

Nazik, ince desenlerden oluşan "Kimse Yapamaz, Kimse Yapmadı" anlamına gelir. Enine ve kenarları kesik 5'li, 6'lı göbeklerden oluşan kilimin kenar bordürleri genellikle 2'li ve 3'lü baklava dilimi sıralardan oluşur.



Halitbey:

Gülgever ve Hevçeker adlı kilimlerin ana formlarından Halitbey adı verilen motif oluşturulur. Halitbey ismi, gelinin hem babasının aşiretinde hem de kocasının mensup olduğu aşirete ait kilimlerde kullanılan motiflerin bir arada işlenmesiyle dokunmuş yeni bir kilim anlamına gelen hikâyeye dayanır.



Güzhazar:

Güzhazar "Binbir çiçek" anlamına gelir. "Gül"adı verilen formların çevrenlenmesinde, testere dişi motifi sırası hâkim görünümündedir. İçe doğru olduğu gibi dış dörtgen alanlarda da aynı görünüm verilir.



Çılgül:

Çılgül "Kırkgül" anlamına gelir. Koçboynuzu motifinden dizayn edilerek sekiz ayaklı örümcek şeklinde kompozisyon edilmiş ve testere motifiyle çerçeveslenir. En dış kenara kontür çekilerek düzgün altıgen oluşturulur. Bu altıgenler, fıstık yeşili, lacivert, siyah renkler hakim olmak üzere kilim zemininde belli açılarla genişleyerek, zeminine serpiştirilmiş ve her sıra ters "S " harfleri ile bölünür. Genellikle sergi yaygı ve süs eşyası olarak kullanılır.



Şimkubik:

Şimkubik "Güzel topuk", "gelin topuğu" veya "gelin pabucu" anlamına gelir. Kilim gül adı verilen sıraların arasına "Şimkubik" adı verilen motif sırasının işlenmesiyle dokunur.



Lüleper:

Hakkârî'nin Yüksekova ilçesi civarında sulak ve bataklık yerlerde sarı, beyaz, kırmızı renklerde açan ve Nilüferi andıran bir tür çiçeğe yörede Lüleper denir. Kilim üstündeki desenler bu çiçeğin kesitini andırdıkları gibi ismini de bu çiçekten aldığı tahmin edilir. Genelde bir açık bir koyu renkten oluşmak üzere aşağıdan yukarıya üç veya beş renk diliminden oluşur.



Samari:

Arındırılmış, saf anlamına gelir. "Gül" adı alan formlar enine tarak motifi fon üstünde değişik renklerle yer alır.



Herki:

Herki kiliminde genelde değişik renklerden oluşan yatık çizgili desenler yerleştirilir. Bu çizgiler arasında çiçekleri andıran bakkala dilimi ve altıgen motifler bulunur. Herki kilimlerinde gri siyah ye lacivert renk hakimdir.



Gölgever:

Desenli kilimlerden bir form işlenerek dokunur. "Gölgever", "yayla gülü" anlamına gelir. Gül ismi alan dörtgenler, "nehrek" adı verilen çengel motifini dizisiyle çevrelenir.



Şehvani:

Yan yana enine taraklar halinde dizilen iki desen bandı arasında serpilen altıgenlere yörede "Şalalılıl" yani bülbulyuvası denir. Bu motiflerin tekrarıyla kilim oluşur, bazen taraklar arasında boynuzlu dağ keçileri motiflerine de yapılır.



Gölsarya:

Anlamı "Sarya'nın Gülü" olan kilimin ilk kez Sarya adlı bir kadın tarafından dokunduğu söylenir. Kilimde "Eli Belinde" ya da "Gelin Kız" adı verilen motif diyagonal şekilde dokunur.



Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Hakkâri Kiliminin geçmişi eskiye dayanır. Hakkâri ilinin ekonomisinde ve geleneklerinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeplerle Hakkâri Kilimi üretiminin tüm üretim aşamaları, belirtilen coğrafi sınırda gerçekleşmelidir.

Denetleme:

Denetimler; Hakkâri Ticaret ve Sanayi Odasının koordinasyonunda ve Hakkâri Ticaret ve Sanayi Odası, Hakkâri TOBB Mesleki Eğitim Merkezi, Hakkâri Halk Eğitimi Merkezi, Hakkâri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden konu hakkında uzman en az 3 kişiden oluşan denetim mercii tarafından düzenli olarak yılda bir kez ayrıca şikâyet veya gerekli görülen hallerde ise her zaman denetim yapılır.

Denetim mercii; motif ve desenler olmak üzere üretim metoduna uygunluğu ve Hakkâri Kilimi ibaresi ile mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğunu denetler.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.